

Inleiding

Gehechtheid is een belangrijk onderwerp. Het gaat om de verbinding van mens tot mens en hoe deze tot stand kan komen. De mens is het best te kenschetsen als een individu in de groep. Dat wil zeggen dat de mens erg hecht aan zijn of haar eigen zelfstandigheid, autonomie, maar dat doet bij gratie van het verbonden te zijn met een ander. De zelfstandigheid van de mens kan alleen ontplooiën als er een ‘vangnetje’ onder ligt. Dat vangnetje is de verbondenheid met een gehechtheidsfiguur. In het motto van dit boek staat de relatie gehechtheid en autonomie:

Je moet goed vastzitten om goed los te kunnen komen

In de aard van zijn of haar verbintenissen maakt de mens doorgaans een hiërarchie van één hoofdpersoon, dan gezin, familie, vrienden, kennissen, burens en collega's, en op een ander niveau docenten, artsen, geestelijk leiders. Misschien functioneert de mens wel op zijn best als hij of zij op alle lagen van die hiërarchie een betekenisvolle persoon kent.

De personenhiërarchie wordt zichtbaar in de wens iets te delen met een ander. Wie bel je?

De aard van de verbintenis met die personen verandert met de levensloop en de plaats die mensen tijdens de levensloop krijgen en veranderingen in deze posities. De functie van de ouder verschuift normaliter naar de achtergrond en die van een partner komt op de voorgrond. Dit heeft te maken met het opgroeien en ouder worden. Scherper geformuleerd, verandert de aard van de verbintenis vooral met de mate van autonomie, de mate waarin iemand zelfstandig kan functioneren. De behoefte aan verzorging, hulp en bevestiging verandert met de kenmerken van een mens en zijn of haar levensloop. Een kind met een ernstige verstandelijke beperking zal tot in zijn volwassenheid kind zijn.

Moederskindje, zeggen ze wel eens, zonder te beseffen dat 'sommige vruchten nimmer rijpen,' zoals de dichteres Vasalis (1940) het zo mooi stelt in haar gedicht 'De idioot in het bad.'

Hoe mensen verbinden, is van groot belang. Hoe de één makkelijk tot het vormen van verbintenissen komt en de ander niet of nauwelijks, houdt de mens zelfs in zijn of haar dagelijkse bestaan bezig. De gehechtheidstheorie van Bowlby is daarbij van grote waarde gebleken. Het is een van de meest onderzochte theorieën van de afgelopen decennia. In de praktijk van opvoeding en hulpverlening is gehechtheid een belangrijk onderwerp geworden.

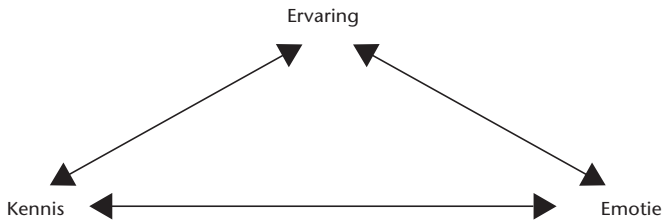
Als voorlopers kunnen drie belangrijke onderzoeken genoemd worden. Het eerste is het onderzoek van Koning Ferdinand de Tweede in de dertiende eeuw naar de ontwikkeling van taal. Hij ontdekte dat kinderen zonder contact stierven. De volgende twee zijn de onderzoeken naar de oorlogswezen van René Spitz (1887-1974) en later die van Anna Freud (1895-1982) die de levensbehoefte van contact bij oorlogswezen in kindertehuizen ontdekten.

In het onderzoek naar gehechtheid zijn verschillende ‘generaties’ van voortschrijdend inzicht aan te wijzen:

- 1: De basis, gelegd door de grondlegger John Bowlby (1907-1990).
- 2: De verfijning van de theorie, in samenwerking met Bowlby: Mary Ainsworth (1913-1999).
- 3: De uitbreiding van gehechtheids*figuur* naar gehechtheids*netwerk*.
- 4: De uitbreiding van gezin en familie naar opvoeders en verzorgers.
- 5: De uitbreiding naar verbredingsnetwerk.
- 6: De uitbreiding naar de kwaliteit van de *responsiviteit*.
- 7: De uitbreiding van statische opvatting van gehechtheid naar een continuüm van gehechtheid.
- 8: De uitbreiding van moeder naar vader.
- 9: De toevoeging van loyaliteit.
- 10: Het gehechtheidschema met vertaling van de aard van gehechtheid in denkschema's.
- 11: De plaatsing van gehechtheid in de levensloop en generaties.

In dit boek wordt gehechtheid beschreven, waarbij onderzoek de onderbouwing levert en nieuwe inzichten een plaats krijgen. Tevens worden de specifieke problemen voor het ontwikkelen van gehechtheid in atypische situaties zoals bij een scheiding, bij het opgroeien in een gezinshuis of een pleeggezin besproken. Daarna wordt gehechtheid ook in bredere zin beschreven zoals de context waarbinnen een gezin ontwikkelt.

Het is van belang zich te realiseren dat kennis op zich niet genoeg is. Deze moet ondersteund worden door ervaring en kan pas internaliseren en succesvol worden onthouden als er emotie toegevoegd wordt. Deze drie elementen staan in voortdurende wisselwerking met elkaar, zie afbeelding 1.

Afbeelding 1: *De driehoek kennis-ervaring-emotie* (Delfos)

De ervaring van de opvoeder is belangrijk, maar moet getoetst worden aan de beschikbare kennis en aan de eigenschappen van degene waar het specifiek om gaat, in dit geval het kind. Pas in de integratie van deze drie elementen kan men spreken van evidence-based en een optimale kijk op *gehechtheid*.

Het materiaal in dit boek is onder andere gebaseerd op verschillende publicaties van Martine Delfos, met name het handboek ontwikkelingspsychologie: *Kinderen in ontwikkeling. Ontwikkeling van kinderen en adolescenten*. Achterin is een literatuurlijst opgenomen.